

Marxismus: droga, iluze a násilí

Před 150 lety, roku 1867, vydal Karel Marx svůj Kapitál. Marxisté věří, že jejich učení je vědeckou analýzou dějin, kritikou kapitalismu a mapou, která lidstvu ukazuje cestu ke komunismu, do pozemského ráje sociální spravedlnosti a blahobytu.

Igor Lukeš
profesor historie a mezinárodních vztahů na Frederick S. Pardee School of Global Studies, Boston University

Ve skutečnosti je marxismus neúspěšným sekulárním náboženstvím a sbírkou po-
uček a nepodložených tvr-
zení, která trivializují kom-
plikované problémy. Je to ideolo-
gický systém, který se falešně vydá-
vá za vědu navzdory tomu, že vždy
a katastrofálně prohrává, kdykoli
přijde do styku s empirickou reali-
tou. A přesto má a vždy asi i bude
mít oddané věřící, kteří se hrdě
řídí zásadou všech fanatiků: „Vě-
řím, protože je to absurdní.“

Pilulka Murti-Bing

Pravou podstatu marxismu nejlépe
ukázal Stanisław Ignacy Witkie-
wicz, polský dramatik a filozof, kte-
rý v roce 1932 vydal prorockou kni-
hu pod názvem Nienasylenie (Ne-
nasytlost). Čtenář v ní najde geo-
politické teorie, úvahy o Leibnitzo-
vi a Husserlovi a pasáže plné těžko
stravitelných erotických scén. Mezi
hlavními postavami jsou dekadent-
ní umělci, intelektuálové, důstojní-
ci a aristokraté, kteří se utápějí v
nekonečných debatách a perver-
zích všeho druhu. Přechíst Nienasy-
lenie vyžaduje trpělivost.

Přesto je tahle kniha zásadně důle-
žitá pro pochopení intelektuální at-
mosféry 20. století. Obsahuje totiž
pasáž, kterou do povědomí západ-
ních čtenářů přinesl Czesław Mi-
łosz. Jmenuje se „Pilulka Mur-
ti-Bing“. Witkiewiczovi dekadentní
hrdinové se dozvídají, že odkudsi z
dalekého východu k nim pochodu-
je obrovská armáda, která před se-
bou drtí všechno. Kromě fyzických
zbraní má ještě další instrument,
který ji dělá neporazitelnou: je to
droga jménem Murti-Bing. Než úze-
mí zaberou vojáci, přicházejí tam
pouliční prodavači, kteří tuhle pilul-
ku místním nabízejí. Odvážlivci, kte-
ří ji vyzkoušejí, nadšeně přátelům
hlásí, že jim od základu změnila ži-
vot. I nihilisté a cynici pod vlivem
Murti-Bing pochopí, co musí pro lid-
stvo vykonat a k jakému cíli mají
společnost vést. Ti, kdo příjmu
učení Murti-Bing, jsou sice v menši-
ně, ale na rozdíl od ostatních věří,
že svým úsilím posunují dějiny
k dobrému cíli. Pro armádu, která
se na Evropu valí z východních ste-
pí, tak vytvářejí ideální pátku kolo-
nu.

Když dojde na použití zbraní, vál-
ka o hodnoty už skončila vítěz-
stvím východní ideologie. Vojen-
ský triumf východní armády je jen
důsledkem a potvrzením intelektu-
ální dominance murti-bingismu.

Nienasylenie to doslova neříká,
ale murti-bingismus je pokus osvětlit
podstatu marxismu-leninismu a i Mi-
łosz to tak chápe. Witkiewicz neměl
o sovětské realitě a ideologii žádné
iluze, což dokázal svým posledním
činem. Když se 17. září 1939 dozvě-
děl, že se Rudá armáda spojila s na-
cistickým Německem a zaútočila na
Polsko, vzal si hned druhý den život.

Marxismus nenabízí seriózní vě-
deckou analýzu ekonomicko-polit-
tických aspektů dějin. Je to forma
pokleslé víry, která má pro složité
aspekty lidského chování jednodu-
chá a mylná vysvětlení.

Tajnou policii nezajímá

Akcent marxismu na univerzálně
platné hodnoty – nezřídka opsané
z křesťanství – ho přesto zakotvil
v myslích lidí různých sociálních a
ekonomických vrstev. Student
plazmové fyziky a básník na platfor-
mě marxismu nachází pocit souná-
ležitosti s ocelářským dělníkem
nebo řidičem autobusu. Společně
zažívají pocit štěstí, že jsou na
správné straně dějinné barikády.
Mají též pocit nadřazenosti nad
ostatními, protože (jak píše Milan
Kundera v předmluvě k románu
Žert) je těší víra, že jsou blízko u
„volantu dějin“. V kombinaci s oz-
brojenou mocí Rudé armády se
marxismus stal dominantní silou
druhé poloviny 20. století.

Tak to viděl Miłosz, když se v roce
1953 z exilu díval na země sovětské-
ho bloku. Mohl jen konstatovat, že
„vize Witkiewicze se naplňuje do
nejmenších detailů ve velké části
Evropy“. V zóně, kterou si pro sebe
uzurpoval Stalin, píše Miłosz, musí
„člověk buď zemřít (fyzicky nebo
duchovně), nebo se musí znovu na-
rodit v souladu s předepsanou me-
todou, tedy požitím pilulky Mur-
ti-Bing“. Tohle platilo nejen v stalin-
ských 50. letech, ale i později do
pádu Berlínské zdi. Z textu Karla
Marxe se stala doktrína, která dává
marxistům iluzi, že oni jediní chá-
pou svět a jeho zákony.

Marx by byl překvapen, kdyby se

dozvěděl, jak hlubokou stopu za se-
bou v dějinách zanechal. Když v
roce 1867 vydal Kapitál, měl to být
první z plánovaných šesti svazků,
v nichž chtěl demonstrovat, jak a
proč musí kapitalismus zničit sebe
sama a kterým směrem se lidské
dějiny budou potom ubírat na ces-
tě ke komunismu. Autor doufal, že
se z jeho celoživotního díla stane
„bible dělnické třídy“. I když ale

Na náboženství
sovětského
totalitního systému
marxismus povýšil až
V. I. Lenin. Povedlo
se mu to pomocí
poprav a jiných
forem násilí.

jeho přítel a mecenáš Bedřich En-
gels knihu propagoval ze všech sil,
nebyl o ni zájem. Britský revolucio-
nár, který ji dostal darem, řekl, že
má pocit, jako by mu někdo věno-
val slona; nevěděl, co s tou bichlí
dělat. Byla plná rádoby hegelov-
ských abstrakcí a nezáživných sta-
tistik, jejichž funkce je pro Marxův
argument často nejasná. Nikdy
jsem nepotkal člověka, který by
mohl upřímně prohlásit, že přečetl
Kapitál od začátku do konce.
Navzdory mnoha slibům Marx až

do své smrti o šestnáct let později
nevydal nic. A co bylo ještě bolest-
nější: za jeho života jen málokdo
knize věnoval pozornost. Engels
pracoval ve prospěch Marxova od-
kazu i po roce 1883. Z poznámek v
pozůstalosti svého přítele dal do tis-
ku druhý a třetí svazek Kapitálu,
ale oba narazily na stejný nezájem
veřejnosti jako svazek první. Do-
konce ani Bismarckova tajná poli-
cie se nenamáhala knihu zakázat.
Připadala jí bezvýznamná.

Jestliže Kapitál nenašel čtenáře a
zapadl, „marxismus“ začal být po
Marxově smrti úspěšný. Zasloužil
se o to především Engels, který nej-
prve vymyslel nové a srozumitelné
kategorie jako „historický materia-
lismus“ nebo „dialektický materia-
lismus“ a jejich definice. Dokázal
též Marxovy základní principy shr-
nout do pouček, kterým každý
mohl rozumět. A těm všem tvrze-
ním se začalo říkat „marxismus“.
Engels věřil, že je to věda, která ob-
jektivně popisuje to, co se stane stej-
ně tak nevyhnutelně, jako jsou ne-
vyhnutelné Darwinovy zákony.

Export na tancích

Díky hrdinskému úsilí Engelsovu
se marxismus stal pojmem, k ně-
muž se postupně přihlásila řada
progresivních politiků. Na nábo-
ženství sovětského totalitního sys-
temu ho ale povýšil až Vladimír Il-
jič Lenin. Povedlo se mu to ne
díky správnosti Marxových myšle-
nek, ale pomocí poprav a jiných
forem násilí. V tom ho ještě před-
čil Josif Stalin, který marxismus-le-
ninismus navíc exportoval pomo-
cí tanků, tajné policie, masového
teroru a koncentračních táborů

do politických systémů a myslí mi-
lionů lidí v zemích východní Evro-
py a Asie.

Základním článkem marxistické
doktríny je víra, že kapitalismus ne-
lze reformovat a jeho kolaps je pro-
to nevyhnutelný. Přesné opak se
ukázal být pravdou. Už ke konci
19. století začaly vznikat odborové
organizace, které umožnily dříve
bezbranným zaměstnancům s maji-
teli vyjednávat z pozice partnera.
Zároveň se v Evropě rozšiřovalo vo-
lební právo, což umožnilo vznik po-
litických stran, které legislativní
cestou a bez revolučních zmatků a
násilí pracovaly ve prospěch zlep-
šení životních podmínek dělníků.

Propast mezi kapitalistickými stá-
ty a blokem marxistických ekono-
mík v poválečné Evropě byla ne-
přehlédnutelná už od poloviny pa-
desátých let. Pak už jen nezadržitel-
ně rostla až do kolapsu sovět-
sko-marxistického systému. Sociál-
ní pojištění zaměstnanců je dnes
masově investováno v akcích a
cenných papírech ve většině západ-
ních společností. Výsledkem je, že
pracující všech typů a platových ka-
tegorií mají osobní zájem na ekono-
mické a politické stabilitě kapitalis-
tických demokracií. S myšlenkou
na revoluci si dnes pohrávají jen
nudící se děti bohatců.

Historie učí, že každý pokus apli-
kovat marxistickou doktrínu na
konkrétní lidskou společnost může
mít jeden ze dvou konců. Buď se ta-
kový stát zevnitř postupně vyprazd-
ňuje, protože z něj houfně odchází
každý, kdo může, nebo se z něj sta-
ne zadržovaný kriminál, v němž
straniční ideologové a bezohlední
kariéristé vládnu nad osudy
všech ostatních.

Sobotní zápisník Miroslava Koreckého

Dědkův odchod, Babiš s brkem a jedna svatba

● Hnutí STAN během několika
týdnů zjistilo to, co třeba hnutí
ANO zakouší už několik let, tedy
že s miliardáři to není vůbec jed-
noduché. Dalibor Dědek nebo An-
dřej Babiš, prostě nenudíte se ani
vteřinu. Po Dědkově odchodu
z kandidátky STAN není úplně jas-
né, jestli dál trvá **chorobně opti-
mistické očekávání** stanařů, že
ve volbách získají **dvacet pro-
cent hlasů**, anebo už zase platí
jen ona předdědkovská - a nemé-
ně chorobná - ambice **dostat
procent deset**.
● ODS bývala dlouho tahounem
české politiky a i dnes dokáže být
před všemi **o krok napřed**.
V pondělí šéf jejího poslanecké-
ho klubu Zbyněk Stanjura doká-
zal zkritizovat výsledky schůzky
premiéra s ministrem Chvojkou,
ačkoliv Úřad vlády několik hodin
předtím schůzku **přesunul až na
středu**.
● „Pan Babiš **neumí psát na po-
čítači**, to je přece úplně normál-
ní,“ podřekla se jeho mluvčí Lu-
cie Kubovičová. Tak že bychom
po premiérovi, který po celém
světě mluvil jen česky, měli minis-
terského předsedu, který **píše
husím brkem**? Prezident, který
zamrzl na úrovni teletextu, se
v tomto pohledu začíná jevit má-
lem jako světloňoš.
● Ne, prosím vás, fakt to není

pravda, tedy alespoň zatím, že
ministerstvo zdravotnictví začíná
**omezovat prodej alkoholu
v hospodách**. Na tuto satirickou
zprávu nejprve naletěla místo-
předsedkyně ODS **Alexandra
Udženija**, po ní ji v rádiovém roz-
hovoru vážně komentoval i šéf
Dělnické strany sociální spravedl-
nosti **Tomáš Vandas**. Svědčí to
o tom, že všechny sociální inžený-
ry, kteří nám chtějí dobro nabu-
šit do hlav kladivem, máme za ješ-
tě **mnohem větší pitomce**, než
ve skutečnosti jsou.
● V čase výročí **srpna 1968** řekl
místopředseda KSČM Jiří Dolejš,
že kritická distance jeho strany
od zneužívání moci musí být co
nejautentičtější a trvalá, jak z dů-
vodů solidarity s neoprávněně po-
stíženými, tak i v zájmu civilizač-
ní perspektivy. V době, kdy ko-
munistům po čtvrtstoletí svítá **na-
děje na podíl na moci**, si rudý
enfant terrible zahrává. Aby se
ten podíl na moci neodehrál už
bez něho...
● Právnička a navzdý částí své
duše také politička a disidentka
Hana Marvanová se vdala. Tak-
že už není Marvanová, ale Kordo-
vá Marvanová. Vyvoleným je **Ro-
man Korda**, zakladatel dětského
Divadélka Romaneta. Tak přeje-
me hodně štěstí, málo pláče, do
roka dva kudrnáče!

Exkluzivní předpremiéra už dnes